

Den økologisk samfundsanalyse (I)

(Starten på en Landcyclopedia)

Af Lars Myrthu-Nielsen, daglig leder, øko-net.dk

Tanker ved Øko-net's 30 års fejring i 2024.

Forfra

I januar 1994 blev miljø- og folkeoplysningsforeningen 'Netværket for økologisk folkeoplysning og praksis' i daglig tale 'Øko-net', stiftet på Sydfyn på Den frie Lærerskole i Ollerup, ved et seminar med titlen '*Økologi for fremtiden – et møde for livet!*', der den gang trak 170 deltagere fra hele landet til et tredagsseminar. En gruppe lærerstuderende havde kastet sig ud i disciplinen "Grøn Folkeoplysning", og skabte et nyt skud på det danske miljøbevægelsestræ. Et træ, der i dag har fået mange flere skud, og i mange retninger, fx hele klima-grenen. I Øko-net har vi altid haft øje for det hele liv. Vi har ikke været fokuseret på enkeltsager, for vi vil hellere skabe netværk og samarbejde omkring at sikre helheden i miljø, natur og de økologiske systemer derude. Og nu står vi her 30 år efter og skal fejre os - men får tanken om, hvorvidt der er noget at fejre!? Efter endnu et vanvittigt år, i 2023, med alt fra tørke til nedbørs-oversvømmelser igen og igen, meldinger om død i store dele af de indre farvande pga. iltsvind, samtidig med at en pågående diskussion om landbrugets CO2 udledning og handling derpå med afgifter, dør i endnu en forhalelse fra en alt for stærk landbrugslobby. Selv når det gælder dyrevelfærd, er det bare tomme ord, også selv om det for første gang udkommer i en visionsrapport. Venstre landbrugsministeren hverken kan eller vil sætte tal på målet for mængden af grise i industristaldene. Gå fx på Gylle.dk og læs derudad. Det er en uendelig række af utrolige oplysninger om en vandalisering af Danmarks arealer, vores miljø (fx grundvandet) og biodiversitetens krise (åbenlys synlig over alt).

Sidste år startede vi et nyt initiativ på den ledige Store Bededag, nemlig skabelsen af 'Store Bæredygtighedsdag', som vi bruger til at debattere 'Danmarks nationale strategi for bæredygtig udvikling'. Den første Store Bæredygtighedsdag i 2023 havde fokus på landbrugets reform (et stort tema på GrøntMøde Sydfyn, sept. 2022) og, helt akut, også Vurderingsstyrelsens frontale angreb på de små landbrug over hele landet. Det blev til en alsidig konference i fællessalen på Christiansborg med en række vigtige oplæg i den debat. Se programmet her: <https://eco-net.dk/der-er-noget-helt-galt-i-danmark/>

Og der blev lavet en videodokumentationen fra konferencen:

<https://eco-net.dk/video-dokumentationen-fra-konferencen-om-vurderingsstyrelsen-paa-store-baeredygtighedsdag/>

I 2024 gentager vi Store Bæredygtighedsdag d. 26. april, i København, og igen med fokus på Danmarks landbrug og dets kriser – find begivenheden:

<https://www.facebook.com/events/752868410147503>

For fem år siden skrev jeg en kronik i Fyens Amts Avis/Fyens Stiftstidende (d. 22. januar 2019 - <https://eco-net.dk/25-kronik/>) i anledning af Øko-net's 25 års jubilæum, og den handlede om 'Lev & Lær' visionen/gårde. Her 5 år efter, står det endnu mere klart, at det bl.a. er sådanne visioner, der skal til, hvis vi skal åbne op for en ny generation af bønder og husmænd i Danmark, jordbrugere, som er forvaltere af naturen. Det er de mennesker,

der skal skabe et levende land med aktive mennesker, der sikrer, at vi har en levende natur og en sund kultur. Det vil kræve en radikal og ny politisk tænkning. På GrøntMøde Sydlyn 2022 blev der formuleret og udviklet et bud på Landbrugets Reform.

Landbrugets Reform- for miljøet, klimaet og biodiversitetens sikring:

1. Dansk landbrug skal reformeres og omlægges. Kulturen og naturen skal sikres
2. 100% økologisk landbrug
3. Dyreindustrien skal nedlægges. Dyreholdet skal passe til landets størrelse
4. Tilskud afskaffes. Højere betaling på landbrugsvarer – og prisregulering af fødevarer
5. Nye ejer- og forpagtningsformer
6. Mindst 50% af landet skal være natur (store dele gerne heget og med store græssere) og 30% landbrug og 20% byer
7. Nyt overblik over alle jorde. Jorde deles op i lavbundslande, naturnære, god landbrugsjord. Fokus på andre ting vi kan bruge landet og bygninger til
8. Lokal fødevarerproduktion og nye uddannelser
9. Mennesker i landbrug og samhørighed mellem natur, by og samfund
10. Oplysning om behov og omlægning

Grafisk præsentation af reformen 'Det hele hænger sammen...':

<https://bu.dk/app/uploads/2023/11/det-hele-haenger-sammen.pdf>

I dag er der mange grønne organisationer, som arbejder med temaer omkring natur, landbrug og fødevarerproduktion. Men samtidig står vi også med et næsten uoverskueligt problem, for både bureaukratiet omkring og regler for at leve og bo på landet, er vokset uafbrudt. Stærkt styret af industri- og finanslobbyen, og selvom økologien er blevet anerkendt, og alle ved, hvad er, så er det dog stadig kun en niche i Danmark. Det sidste har vi set i balladen om rapporten, "Fra Foder til Fødevarer II", der bl.a. har medført, at de store medlemmer i Økologisk Landsforening har meldt sig ud. Som Kjeld Hansen fra Gylle.dk formulerede det d. 28.01.24: "Jep - det er begyndelsen til enden. Landbrug & Fødevarer igangsætter nu den endelige aflivning af den lille forening af idealistiske økologer. Allerede i dag har L&F dobbelt så mange 'økologer' i deres afdeling for den slags, så nu er det atter L&F, der dræner kassen med tilskud, bestemmer reglerne, osv. Som de siger i L&F: "Der skal jo være plads til alle slags landmænd i Danmark". Det er næsten lige så sjovt, som når statsministeren siger: "Det er et godt gammelt princip i Danmark, at forureneren betaler" jvf. Nordic Waste-balladen..."

Så med et tilbageblik på alverdens initiativer og projekter for en grøn omstilling, uddannelse for bæredygtig udvikling, nationale strategier for bæredygtig udvikling osv., så må vi erkende, at hvis vi skal løse klima- og biodiversitets-krisen, skal der tænkes FORFRA. Vi skal turde sige, at vi er langt fra et reelt mål. Vi må omformulere, hvad vi vil! Med landet. Med naturen. Med kulturen. Vi skal have omlagt Danmark fra en svinesti til et levested for mennesker, dyr og natur, og vi skal skabe en levedygtig kultur. Disse tanker er udtryk for et meget stort ønske om en anden strukturudvikling i Danmark. Men om det bliver industrilandbrugets eget kollaps eller dygtige NGO'er og politikere, der skaber reelle ændringer, vil tiden vise. I mellemtiden arbejder vi på at skabe "Lev & Lær" rum for fremtidens grønne jordbrugere og husmænd, og vi sætter fokus på at støtte dem, der stadig har mod og mulighed for at være ude på landet! Der er nok at gøre med at sætte hegn og naturgenoprette og at udvikle en lokal sikker fødevarerproduktion. Det hele skal tænkes forfra!

Den økologisk samfundsanalyse (II)

(Starten på en Landcyclopedia)

Af Lars Myrthu-Nielsen, daglig leder, øko-net.dk

Tanker ved Øko-net's 30 års fejring i 2024.

Jord og genbrug

De jordløse

Vi har brug for en helhedssamfundsanalyse af hvad der sker i Danmark. Her kommer et bud derpå. Om den herskende uorden – og de mindst syv identificerede kriser: Klimakrisen, Miljøkrisen, Biodiversitetskrisen, Demokratikrisen, Demografikrisen, Trivselskrisen og Dannelseskrisen. "Alle disse kriser er tæt forbundet med 'vores' måde at drive jordbrug på, og derfor er jordbruget en hovednøgle til at løse kriserne." Sådan sagde Ole Kjærulff Davidsen, der er lektor og økologisk husmand, ved et landbrugspolitisk møde, der blev holdt i Alken november 2023. Siden februar 2024 er han også formand for Husmandsforeningen 'Frie Bønder – Levende Land', som er en forening, der i Danmark varetager de små landbrugs interesser. Foreningen er medlem af La Via Campesina, der på verdensplan kæmper for små bønder og husmænd, herunder de jordløse. I den sammenhæng er det nærliggende at se på Danmark som et land i verden, som det med flest jordløse bønder! For det er jo dér, vi er nået til. Ser man på Danmarks areal, og dets udnyttelse, så er der stort set kun et industrilandbrug – ejet af godsejere, finansinstitutioner og kapitalfonde. De ca. 0,6 % af den danske befolkning har ejerskabet til jorden i Danmark. Tallene taler for sig selv: Over 62 % af Danmarks areal bruges af landbruget, og den altovervejende del heraf, ca. 80%, bruges til at lave foder til dyr og til at aftage deres blanding af pis og lort (gylle). Skal vi ændre det, kræver det, at vi sætter fokus på problemet, men ikke kun på miljøproblemerne, dyrevelfærdsproblematikken og natur- og biodiversitetskrisen. Vi skal også inddrage diskussionen om, hvem der skal være de kommende naturforvaltere og fremtidens jordbrugere og husmænd, der kan producere lokalt og bæredygtigt.

Der skal en plan til – en gennemgående plan for Danmark og dets arealer. Som forsker og professor Stiig Markager ved Aarhus Universitet, tilknyttet Institut for Bioscience og Arctic Research Centre, udtrykker det, så er det ikke bare nogen enkelte områder, der skal tages ud. Det er fx hele Vejle Ådal, der skal tages ud af landbrugsdrift, og omlægges til våde enge og natur, gerne med græssende dyr og naturpleje i udvikling.

I Øko-net har vi en plan for at sætte fokus på den debat, og det vil vi bl.a. bruge kunsten til. Vi er inspirerede af USA, hvor der under parolen "Farm Aid" har været afholdt koncerter siden 1985 for at støtte de små landbrug. Tiden har længe været moden til et lignende koncept i Danmark; 'Farm Aid Denmark' eller på dansk: 'Jordbrugers/jordløses Hjælp'. Vores mål er at afholde en række koncerter, gerne flere steder rundt i landet. Når et band eller en kunstner dedikerer en sang til at skabe opmærksomhed om problemerne på landet – i vores land – så skaber vi viden og på sigt forhåbentlig også den nødvendige og brede forståelse. Vi vil samle sangene og lave indspilninger af dem. Planen er en tredje udgivelse i forlængelse af Bæreklang fra 2004 (www.baereklang.dk) og Klimaalarm fra 2009 (www.klimaalarm.dk). En plade med hyldestsange til naturen og (jordbrugs)landet. Kultur For Natur. Projektet bliver skudt i gang ved Øko-net's 30 års Fejring & Årsmøde 2024: FORÅRSFEST – FORFRA – FARM AID Denmark, d. 12.-13. april 2024 på Lev & Lær Gården, Sydfyn v. Svendborg.

Med Farm Aid Denmark vil vi skabe opmærksomhed omkring de trange kår, som de små bønder og husmænd lever under, og den måde vi i øjeblikket forvalter vores land på. Det er helt håbløst at forestille sig, at vi stadig skal producere så store mængder svinekød mm. til eksport. Det er og bliver en utrolig dårlig forretning. Guderne må vide hvem der holder hånden over så dum en forvaltning af vores alles fælles natur og land!? Nu stopper vi. Og vender udviklingen – og tænker helt forfra! Så der også er noget til de næste generationer. Vi går foran internationalt! Og vi har råd og viden nok til det. Oplysning og samarbejde skal gå hånd i hånd. Reformér landet/landbruget nu!

Baggrund om Farm Aid i USA:

Farm Aid er en organisation i USA, som arbejder for at støtte det amerikanske landbrug. Det begyndte med en velgørenhedskoncert den 22. september 1985 i Champaign i Illinois, som blev afholdt for at skaffe penge til bønder i USA. Koncerten blev organiseret af Willie Nelson, John Mellencamp og Neil Young og var inspireret af Bob Dylans kommentar på Live Aid tidligere på året: "I hope that some of the money...maybe they can just take a little bit of it, maybe...one or two million, maybe...and use it, say, to pay the mortgages on some of the farms and, the farmers here, owe to the banks..."

Væk

Ja, "Væk" hvor er dét i grunden henne? Vores forbrug er også vores akilleshæl. Vi lever langt over vores råderum, og vi har ingen fornemmelse af, hvor vores skrald og forbrug bliver væk henne. Den erkendelse vil vi koble til visionen om genbosætningen af landet, samt en ny arbejdskultur, der inkluderer en analytisk vurdering af de opgaver og det arbejde, som udføres i Danmark nu. Vi kan ikke komme uden om en ændret adfærd omkring vores forbrug af alt, fra mad til materielle ting: tøj, møbler, byggematerialer, underholdning, mv.

Det er i grunden ikke underligt, for et samfundssystem der er drevet efter kapitalistiske principper, er et samfund, der har meget få krav til grænser, og til hvor grænsen går. Men ret beset er det miljøet, der burde sætte grænsen. Det er komplekst. Det er uoverskueligt, og det kræver et grundigt eftersyn. Derfor har Øko-net i samarbejde med Frie Bønder – Levende Land og Landsforeningen Praktisk Økologi lavet visionerne for et nyt folkeoplysningsprojekt om genbrug – vi har døbt det "Væk – folkeoplysning om genbrug", og målet er selv at få hænderne i gryden og undersøge hvor 'væk' er, samtidig med at der sættes ord og handling på, hvad der har værdi, ikke kun økonomisk, men også historisk og etisk.

Forleden fandt jeg en bog smidt ud i en af bogcontainerne på genbrugspladsen. Nogle af de bøger, som bliver smidt ud, kommer ind i en hal, hvor man må tage ting, og derfor overlevede denne udgave af Niels Munk Plums Økologisk Håndbog (2. udgave) fra 1984. En moppedreng af en bog om Vækst, velfærd og økologi.

Jeg vil citere starten af forfatterens forord – for jeg synes, at det siger meget om, hvor vi kommer fra, og hvor vi er nået til – og især om, hvor meget vi ikke har nået i de over 50 år, som han skriver om.

Fra forordet:

"Den danske offentligheds første møde med begrebet økologi skete formentlig i 1963, da Rachel L. Carson's bog The Silent Spring udkom på dansk ("Det tavse forår"). Carson's

bog blev modtaget med forundring og interesse, men der var i Danmark i begyndelsen af 60'erne endnu kun få tegn på den økologiske krise, som i dag er åbenbar for alle. Forståelsen for nødvendigheden af økologisk tænkemåde øgedes dog hurtigt, og i juli 1970 markerer bl.a. en dobbeltkronik i Dagbladet Information ("Truslen om økologisk ragnarok" af Erik Wiedemann), at problemet er ved at komme på dagsordenen. I december 1970 påbegynder Politisk Revy en artikelserie om økologi redigeret af Jan Krag-Jakobsen m.fl. I marts 1969 startedes græsrodsbevægelsen NOAH, som i 1970 udsendte sin første bog og sit første blad. Herefter opstod i løbet af 70'erne en lang række økologiske organisationer, hvoraf den største OOA kom til i 1974. I 1973 oprettedes Miljøministeriet. Herfra, og fra mange andre organisationer, laboratorier og enkeltpersoner er der siden flydt en jævn strøm af publikationer om økologiske forhold, incl. 1. udgave af denne bog (1977). Læserne vil derfor, med en vis ret spørge, om der nu ikke er bøger nok om økologi. Vor viden er imidlertid endnu langt fra tilstrækkelig til, at vi kan tumle de økologiske problemer, og verdens industrisamfund skaber hver dag flere økologiske problemer, end de er i stand til at løse. Situationen forværres stadig."

Hvordan vi har kunnet undgå at løse miljø-problemerne, når man tænker på det fokus, der trods alt har været på bæredygtig udvikling, især fra 1987, med Brundtlandrapporten Vor Fælles Fremtid og 1992 med det verdensmødet for 'miljø og udvikling' i Rio, forstår man ikke helt...!? Men uanset hvad, er det tankevækkende. Og vi leder hele tiden efter projekter, der kan give mening, og derfor opstod projektideen: 'Væk – folkeoplysning om genbrug'.

I 'Væk' er det simpelthen vores mål at lægge arm med overforbrug og sløseri med ressourcerne. Skulle man være i tvivl om, hvad der menes med dette, er et besøg på genbrugspladsen en lørdag middag at anbefale. Her foregår forliset af ressourcer hurtigere, end nogen kan nå at redde brugbare ting op af containerne. En opbyggelig ting er dog, at man i Svendborg igennem et par år har haft en hal, hvor folk kan sætte de ting, som de mener, kan genbruges.

Med projektet 'Væk' ønsker vi at være aktive og skabe udvikling i genbrugsmulighederne i Danmark. Være en del af genbrugs Danmark. Fx har vi en idé om at skabe et "BogBy-Sydfyn" koncept, hvor vi blandt mange andre ting vil afholde litteraturmøder. I "Lev & Lær" har vi fokus på, hvordan man skaber et helt liv med adgang til agerjord og natur. Skridtet videre herfra er et udvidet syn på ressourcer og et fokuseret genbrugskoncept om brugte byggematerialer.

Et andet mål med Væk-projektet er at skabe et nyt aktivt sted eller forum for fastholdelse og udvikling af nyeste viden med historisk tilbageblik - en slags levende "Landcyclopedia" på bu.dk – her vil vi skabe oplysning om ressourcerne i vores samfund ved selv at blive en del af et levende genbrugsprojekt. Vi vil udfordre VÆK begrebet og inddrage begreber som etik og historie. Vi vil gå på opdagelse i tingene og skabe levende relationer omkring tingene. Målet er ikke kun salg. Projektet vil afholde en udviklingskonference, og sikre erfaringsdeling og erfaringsopsamling med andre progressive genbrugsprojekter. Og det vil lave genbrugs-events, gerne på genbrugspladsen.

Projektet 'Væk' har fået støtte fra Dansk Folkeoplysnings Samråd, og har som partnere tre landsdækkende grønne organisationer: Frie Bønder – Levende Land, Landsforeningen Praktisk Økologi og Øko-net.